

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2014 № 1279)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

№ 7, 2010

[Назад](#)[Головна](#)

УДК 351:37.046.16:316.4

І.П.Приходько,

к.е.н., доц., докторант, РВПС України НАН України

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ІНТЕГРАЦІЇ ВИЩОЇ АГРАРНОЇ ОСВІТИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Анотація. Розглянуто перешкоди і недоліки реалізації технічної допомоги з боку ЄС Україні у сфері реформування вищої аграрної освіти. Проаналізовано сучасні форми євроінтеграції вищої школи. Сформульовано напрямки удосконалення використання ВНЗ можливостей допомоги, що надається міжнародними фундаціями.

Annotation. The obstacles and lacks of realization of technical help from the side of EU are considered to Ukraine in the field of reformation of higher agrarian education. The modern forms of eurointegration of high school are analysed. It is formulated directions of improvement of the use of higher establishments possibilities of help, that is given by international foundation.

Ключові слова: Вища аграрна освіта, державна політика, освітня політика, реформування, технічна допомога, удосконалення, форми євроінтеграції.

Вступ

На межі XX-XXI століть вища школа в усьому світі опинилась у парадоксальній ситуації. З одного боку, вона, безсумнівно, переживає період бурхливого підйому: збільшується кількість вищих навчальних закладів, зростає чисельність студентів, попит на вищу аграрну освіту та її престиж. З іншого боку, у багатьох державах, у тому числі й у європейських, вища аграрна освіта під тиском фінансових труднощів опинилась у стані кризи. У результаті розрив у сфері вищої аграрної освіти і науки між розвинутими країнами і країнами, що розвиваються, збільшився до загрозливих розмірів, а слідом за ним поглиблюються й економічні диспропорції між країнами.

Постановка завдання

- розглянути перешкоди і недоліки реалізації технічної допомоги з боку ЄС Україні у сфері реформування вищої аграрної освіти;
- проаналізувати сучасні форми євроінтеграції вищої школи;
- сформулювати напрямки удосконалення використання ВНЗ можливостей допомоги, що надається міжнародними фундаціями.

Результати

Процес змін у країнах Центральної і Східної Європи і СНД надав Європейському Союзу унікальну можливість створення ефективних програм допомоги цим країнам для ефективного проведення реформ у економічній і соціальній сферах, і у сфері вищої аграрної освіти в тому числі. Падіння Берлінської стіни і розпад Радянського Союзу значно вплинули на перерозподіл ресурсів із «традиційних» країн, що розвиваються, у нові держави з перехідною економікою. За минуле десятиліття технічна допомога країнам СНД збільшилася практично з нуля до 8 млрд. дол. США [1, с.32].

Технічна допомога у сфері вищої аграрної освіти з боку ЄС характеризується появою новаторських програм і підходів до фінансування реформ вищої аграрної освіти. Ця підтримка багато в чому спрямована на підвищення якості вищої аграрної освіти в країнах ЦСЄ та СНД відповідно до світових і європейських стандартів. При цьому країнам ЦСЄ і СНД було надане право визначення своїх державних цілей, концептуалізації своєї політики і розробки стратегії співробітництва з ЄС у сфері вищої аграрної освіти [2].

У 1990-х роках процес інтернаціоналізації вищої аграрної освіти в усьому світі усе більше ставав підлеглим законам ринкової конкуренції: вищі навчальні заклади опинилися перед необхідністю розробляти комерційні підходи до міжнародного співробітництва, шукати джерела додаткового фінансування на тлі мізерних бюджетних надходжень.

Вищим навчальним закладам України вдалося знайти компроміс у ситуації, що склалася. Завдяки власній продуманій політиці, а також підтримці держави, вони змогли залучити деякі фінансові ресурси, достатні для того, щоб відновити свої втрачені позиції в міжнародному академічному співтоваристві. Сьогодні більшість українських закладів вищої аграрної освіти намагається одержати допомогу від міжнародних освітніх організацій і фондів, а також від ЄС і ЮНЕСКО.

Нам видається можливим зробити огляд європейських фондів та організацій, які сприяють залученню українських ВНЗ до міжнародного співробітництва, а також отримання фінансової підтримки для входження вітчизняних вищих навчальних закладів до європейського освітнього простору.

У 1991 р. ЮНЕСКО заснувала програму UNITWIN /кафедри ЮНЕСКО, як один із напрямів діяльності ЮНЕСКО в галузі вищої аграрної освіти. Програма націлена на розширення співробітництва між університетами, зокрема – академічної мобільності на основі двосторонніх угод. Ця програма була призначена насамперед надавати допомогу вищій школі країн, що розвиваються, і розглядалась як стимул для відродження міжнародної академічної солідарності через угоди про

співробітництво, підключення до міжнародних мереж обміну інформацією. Другим завданням програми було зменшення позначення відпливу інтелектуальних ресурсів на економіці країн, що розвиваються. Слід зазначити, що ще до того, як з'явилася програма UNITWIN, ЮНЕСКО заснувала ENSDHE – європейську електронну мережу з проблем підвищення кваліфікації персоналу ВНЗ, що дозволила закладам вищої аграрної освіти краще підготуватися до роботи з кафедрами ЮНЕСКО [6].

Кафедри ЮНЕСКО розрізняються за напрямками наукових досліджень від проблем охорони навколишнього середовища до гуманітарних наук. Незважаючи на розмаїтість наукових досліджень, проведених кафедрами, кінцевою метою UNITWIN аж ніяк не є перетворення цієї програми на глобальний чи загальноєвропейський університет, що охоплював би якомога більше країн і академічних дисциплін. Головне призначення програми – сприяння ВНЗ країн, що розвиваються, в обміні досвідом, знаннями, інформацією, забезпечення їх входження до діючої всесвітньої системи співпраці закладів вищої аграрної освіти та наукового співробітництва. Програма UNITWIN/кафедри ЮНЕСКО була позитивно сприйнята європейськими державами, неурядовими організаціями у сфері вищої аграрної освіти і окремими ВНЗ особливо в країнах ЦСЄ і СНД. Аналіз, проведений експертами ЮНЕСКО, свідчить про те, що програма особливо повно відповідає потребам університетів Центральної і Східної Європи і країн СНД у плані налагодження міжнародного співробітництва та інтеграції до світового освітнього простору. Основною рисою міжнародної мережі кафедр ЮНЕСКО є постійна стійка підтримка з боку вищезгаданих держав і динамічний розвиток протягом багатьох років.

В Україні сьогодні діють 10 кафедр ЮНЕСКО. Ці кафедри ведуть висококваліфіковані дослідження у багатьох пріоритетних для ЮНЕСКО сферах діяльності, таких як освіта для всіх, інформація для всіх, зовнішнє середовище і сталий розвиток, міжкультурний діалог [6]. Варто зауважити, що кафедри ЮНЕСКО добре вписалися в освітню систему України, завоювали визнання української академічної спільноти.

Як було зазначено вище, Україна відчуває підтримку європейської академічної спільноти. На території України діють представництва європейських освітніх організацій.

Британська Рада (British Council) головним представником Великобританії у справі запровадження міжнародного порозуміння шляхом співробітництва з іншими країнами світу в освітній, науковій, технічній та культурній галузях. Мережа Ради складається зі 160 представництв і діє у 98 країнах. Організація фінансується за рахунок гранту британського уряду.

Британська Рада в Україні діє з листопада 1992 р. За свою головну мету в Україні Британська Рада вважає внесок у становлення відкритого суспільства та ринкової економіки шляхом:

- удосконалення погляду на те, якою має бути якісна, відкрита і звітна влада з боку осіб, котрі впливають на формування громадської думки;
- уживання заходів, спрямованих на економічне відновлення України;
- поширення вживання та вдосконалення викладання в Україні англійської мови, зважаючи на роль, яку вона відіграє як мова спілкування та торгівлі у міжнародній спільноті, та її значення для удосконалення розвитку України.

ДААД (Німецька Служба Академічних Обмінів) є зареєстрованою спілкою з центром у Бонні. Завданнями ДААД є:

- підтримка міжнародної співпраці в галузі освіти;
- проведення програм з обміну;
- сприяння встановленню наукових контактів між німецькими та іноземними науковцями;
- інформування про можливості навчання та досліджень у ФРН та про можливості фінансової підтримки;
- інформування та консультації про систему вищої освіти у ФРН;
- підтримка контактів із колишніми стипендіатами ДААД.

Найбільшу частину фінансування ДААД бере на себе Міністерство закордонних справ ФРН, серед великих джерел фінансування слід зазначити також кошти Федерального міністерства освіти та досліджень та Федерального міністерства економічної співпраці. ДААД фінансується також Федеральними землями Німеччини, європейським Союзом та з інших джерел [3, с. 22].

Програма Еразмус Мундус (Erasmus Mundus) [7, с. 7] це програма співробітництва і мобільності у сфері вищої аграрної освіти. Її головне завдання – підвищити якість європейської вищої аграрної освіти і поліпшити міжкультурне взаєморозуміння з країнами, що не є членами Євросоюзу. Програма призначена для зміцнення європейського співробітництва і міжнародних зв'язків у сфері вищої аграрної освіти шляхом підтримки високоякісних європейських магістерських курсів, надання можливості студентам і вченим із усього світу взяти участь у післядипломній освіті в європейських університетах, а також шляхом заохочення мобільності європейських студентів і вчених у треті країни (усі країни не вхідні до ЄС). Узяти участь у програмі можуть студенти, що одержали диплом бакалавра, викладачі, учені; ВНЗ, неурядові організації в сфері освіти.

Програма Erasmus Mundus реалізується за чотирма основними напрямками:

1– Магістерські програми (Erasmus Mundus Masters Courses) складають центральний компонент програми. Це інтегровані магістерські програми високої якості, пропонувані консорціумами як мінімум трьох європейських університетів. Для того, щоб бути відібраними в програму Erasmus Mundus, магістерські програми мають бути інтегрованими, тобто мають передбачати навчання хоча б у двох із цих трьох університетів, що повинно привести до одержання визнаного подвійного чи об'єднаного диплома.

2 – Стипендії Erasmus Mundus. Надання стипендій для навчання за магістерськими програмами студентам із країн, що не входять до Євросоюзу. Передбачено стипендіальну схему для висококваліфікованих викладачів і вчених усього світу, що бажають брати участь у роботі Магістерських програм Erasmus Mundus.

3 – Укладання партнерських угод між Європейськими університетами - учасниками програми Erasmus Mundus і вищими навчальними закладами країн, що не входять до Європейського Союзу.

4 – Підтримка проектів, що збільшують привабливість європейської вищої освіти. Erasmus Mundus підтримує проекти, націлені на поліпшення якості, що сприяють відкритості та доступності європейської вищої аграрної освіти.

Програмою підтримується процес взаємного визнання кваліфікації (рівня освіти, дипломів) із країнами, що не входять у Європейський Союз. У межах програми з 2005 по 2009 р. буде підтримано приблизно 100 магістерських програм найвищої якості, близько 5000 грантів на навчання для студентів із країн, що не

входять до ЄС, і так само гранти будуть виділені 4000 студентам із країн ЄС для навчання і стажування у країнах, що не входять до Євросоюзу. Програма також надає стипендії на викладацьку і дослідницьку діяльність у Європі для понад 1000 наукових співробітників із країн, що не входять до Європейського Союзу, і така ж кількість стипендій для вчених Європейського Союзу для стажування в інших країнах.

Ця програма дозволяє не тільки направляти українських бакалаврів на навчання до європейських університетів для отримання магістерських дипломів європейського зразка, а й залучати студентів країн ЄС до навчання на магістерському рівні в кращих українських університетах.

Програма Жана Моне (Jean Monnet) націлена на розвиток знань у сфері процесів європейської інтеграції за трьома основними напрямками:

- стимулювання академічного розвитку в галузі євроінтеграції за рахунок підтримки викладання, досліджень і створення баз даних на університетському рівні для певної дисципліни;

- посилення наукового впливу на формування поточних пріоритетів політики євроінтеграції, шляхом централізованої організації конференцій і тематичних груп на високому рівні (збираючи разом у Брюсселі професорів програми Jean Monnet, політиків і суспільних діячів), а також підтримка нецентралізованих ініціатив, спрямованих на здійснення такого впливу;

- підтримка провідних інститутів, що займаються вивченням процесів європейської інтеграції.

Види діяльності в межах програми:

- конференції на теми, пов'язані з сучасними пріоритетами європейської інтеграції;

- підтримка освіти в галузі європейської інтеграції;

- підтримка досліджень з даної тематики;

- підтримка молодих дослідників;

- підтримка діяльності Асоціації Досліджень Європейського Співтовариства, що поєднує близько 14000 дослідників європейської інтеграції, що є членами національних асоціацій у 52 країнах світу;

- фінансування основних центрів по вивченню європейських інтеграційних процесів [6].

Програма ІНТАС (INTAS) – міжнародна програма, до якої входять країни-члени Європейського Союзу. Мета асоціації – реалізація спільних проєктів країн СНД та Західної Європи та сприяння співробітництву з ученими країн СНД, що заохочує об'єднати наукові дослідження у сфері точних наук і природознавства, охорони навколишнього середовища, економіки, гуманітарних і соціальних наук.

Щорічно програма повідомляє конкурси за такими напрямками:

1. конкурс для молодих учених;
2. конкурс інноваційних пропозицій.

Один із найбільш масштабних європейських проєктів – програма PHARE, що була прийнята Європейською Комісією в грудні 1989 р. на нараді в Парижі як реакція на драматичні події, що відбувалися в Польщі й Угорщині в першій половині 1989 р. Первісна назва програми розшифровувалась як «Допомога Польщі й Угорщині в перебудові економіки», але пізніше географія її охоплення була розширена, тому що в результаті політичних змін, що відбулися в соціалістичному таборі, до цих двох країн були додані Албанія, Болгарія, колишня НДР, колишня Чехословаччина, Румунія, а потім і Литва, Латвія, Естонія [4, с. 100].

Державна політика реалізації міжнародних проєктів у галузі освіти заснована на створенні єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги згідно з наказом МОН № 648 від 12 листопада 2002 р. Наша країна нарівні з європейськими партнерами вкладає могутні інтелектуальні ресурси в транс'європейське співробітництво у сфері освіти з метою підвищення якості освіти. Беручи участь у проєктах і програмах Ради Європи, ЮНЕСКО, Європейського Союзу, ЮНІСЕФ та інших міжнародних організацій, суб'єкти національної системи освіти не тільки будуть отримувати доступ до інформації про шляхи, засоби та методи розвитку гуманітарної сфери, але й зможуть демонструвати і пропонувати на міжнародному ринку освітні технології та власні напрацювання.

Міністерство освіти і науки України бере участь в обговоренні і визначенні національних пріоритетів програми на наступні періоди, проводить номінацію експертів для оцінки проєктів, у разі необхідності робить консультативні послуги, разом із представниками Європейської Комісії проводить інформаційні дні програми. Не випадково велика увага в межах програми приділяється саме поширенню отриманих знань. Дуже важливо не тільки здійснити проєкт у своєму університеті, необхідно грамотно і швидко довести отримані знання до інших університетів. І саме в створенні єдиної інформаційно-освітньої мережі полягає кінцева мета програми. На жаль, якщо Міністерство освіти і науки і проводить моніторинг уже реалізованих і поточних проєктів, то ця інформація не є надбанням освітянської громадськості.

На нашу думку, міжнародні організації і фонди державної і приватної форм власності, що роблять фінансове й організаційне забезпечення різних міжнародних академічних програм і проєктів, відіграють важливу роль у підтримці вищої аграрної освіти і науки України. Їх поява на території країн СНД, у тому числі й України, сприяла розвитку академічної мобільності, розробці й упровадженню міжнародних освітніх програм на базі українських ВНЗ, використанню новітніх технологій у навчанні, установленню довгострокових ділових зв'язків із закордонними партнерами. Стажування для студентів, аспірантів, професорсько-викладацького складу, програми підвищення кваліфікації у відомих європейських ВНЗ стали доступні українській освітній громадськості за рахунок стипендій і грантів, присуджуваних на конкурсній основі їх організаторами. Установлення партнерських зв'язків, використання закордонних фінансових ресурсів для спільної реалізації проєктів дозволяють українським ВНЗ вирішувати задачі як організаційного, так і концептуального характеру.

Одним із найбільш очевидних результатів реалізації подібних проєктів у сфері вищої аграрної освіти є розширення світогляду учасників програм, що саме по собі, не будучи метою, сприяє відходу від догматизму, нетерпимості і вузькості мислення. Придбання ж таких якостей не тільки бажане, але й необхідне в суспільстві, що прагне до демократичних принципів управління і ринкової економіки. У той же час, необхідно зауважити, що такі програми – це можливість побачити мінуси того демократичного ладу і системи освіти, з якими студенти та викладачі ознайомилися, а також можливість використовувати їхній досвід у модифікованому вигляді.

Ураховуючи перешкоди і недоліки реалізації технічної допомоги з боку ЄС Україні у сфері реформування вищої аграрної освіти, ми можемо стверджувати, що міжнародні трансферти з розвинутих країн в Україну в галузі освіти є виправданими. Вони продовжують відігравати важливу роль доповнення до інших джерел фінансування вищої школи.

У цілому, однак, існує потреба в утвердженні стратегії якомога кращої мобілізації ресурсів та інтенсифікації дій, спрямованих на:

- гармонізацію операційних процедур Європейських «організацій-донорів» і ВНЗ країн-реципієнтів шляхом зниження трансакційних витрат [5, с.21];
- підвищення ролі МОН у координації діяльності у сфері співробітництва ВНЗ у межах міжнародних програм;
- підвищення рівня фінансового менеджменту і здатності до використання найбільш зручних інструментів надання допомоги, що відповідають національним пріоритетам країн-реципієнтів;
- підвищення ступеня співучасті ВНЗ у розпорядженні технічною допомогою;
- підвищення відповідальності ВНЗ країн-реципієнтів за надану допомогу;
- сприяння суспільному обговоренню результатів участі у міжнародних програмах технічної допомоги.

Спільні проекти за європейськими програмами – це більше, ніж співробітництво. Завдяки програмам та спільним проектам утворюються мережі освітніх структур, співпрацюють представники різних країн, налагоджуються зв'язки, які не розриваються навіть після завершення фінансування проектів. Подальша співпраця українських вищих навчальних закладів і міжнародних організацій, фондаций і програм вимагає орієнтації на вирішення таких завдань: сприяння участі вітчизняних ВНЗ у міжнародних наукових і освітніх проектах різних програм і фондаций; створення в університетах систем управління і контролю якості освіти з урахуванням світового досвіду; освоєння нових інформаційних і навчальних технологій; створення регіональних інформаційних мереж, які забезпечують з одного боку, надання зарубіжним користувачам інформації про заклади вищої аграрної освіти, їхні експортні пропозиції у сфері освіти і науки, а з іншого – оперативне забезпечення ВНЗ відомостями про зарубіжних партнерів.

Висновки

Розвиток співпраці з міжнародними організаціями та програмами – це важливий напрям здійснення державної освітньої політики щодо євро- інтеграційного процесу. Забезпечення повноправного представництва України у міжнародних форумах, програмах, що проводяться під егідою міжнародних організацій, дає змогу підтверджувати на міжнародній арені високий престиж української вищої аграрної освіти, набувати міжнародного досвіду для впровадження подальших реформ структурного характеру і нових інформаційних технологій в освіті.

Література

1. Бурега В.В. Социально-адекватное управление: концептуализация модели: Монография. – Донецк, 2005. – 171 с.
2. Євробюлетень. Інформаційне видання Представництва Європейської Комісії в Україні, Молдові та Білорусі. - № 5 Травень, 2005.
3. Пілюшенко В.Л., Шкрабак І.В., Славенко Е.І. Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення: Навчальний посібник. – Київ: Лібра, 2004. - С.54
4. Сучасні проблеми державного управління: дослідження, технології, методики / За заг. ред. В.М. Князева. - К.: Вид-во УАДУ, 2001. - 204 с.
5. Шиян Р. Український дім на Європейській площі. // Управління освітою. – 2003. - № 1. – С.21
6. UNESCO (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization) 1999. Statistical Yearbook 2005. / www.unesco.org
7. Як працює Європейський Союз. Довідник інституцій ЄС. Пер. с англ.. – К.: ТОВ «Легко Інк», 2004. – С.7

Стаття надійшла до редакції 12.07.2010 р.

ТОВ "ДКС Центр"